О. О. ТИЩЕНКО-МОНАСТИРСЬКА

Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України
м. Київ, Україна
Електронна пошта: tyshchenko.monastyrska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8515-1657>

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ СИНОНІМІЇ У КРИМЧАЦЬКІЙ МОВІ

Стилїтичні синоніми або гендіадіс (латинізована форма давньогрецького виразу *ἐν δὴ δύοιν* «один через два») є важливою характерною рисою біблійних текстів, особливо Старого Завіту. Водночас дослідники часто фіксують явище гендіадіс у староосманських художніх творах та документах. Не випадковою є фіксація цього явища у фрагменті книги Даниїла у кримчацькому рукописі «Джонк Йосифа Габая», який датується початком ХХ ст. Рукопис зберігається у Кримському етнографічному музеї м. Сімферополя. Як свідчать лінгвістичні дані, Книга Даниїла була перекладена кримчацькою мовою у більш ранній період та є зразком гебрійсько-тюркської перекладної літератури. У тексті часто вживається прийом стилістичної синонімії, для застосування якого перекладач використовує різні стратегії. Найчастіше в конструкції вжито два іменники або два дієслова, складні дієслова, що складаються з імені та допоміжного дієслова, з'єднані сполучником. Вирази, які складаються з питомого слова та слова іншомовного походження або запозичені слова з тюркськими суфіксами, мають однакове значення. Утворюючи стилістичні синоніми, кримчацька мова використовує доволі широке коло запозичень: гебрійсько-тюркські, гебрійсько-арабські, арабсько-перські, персько-тюркські, арабсько-монгольські, арабсько-тюркські. Декотрі з них є релігійними гендіадіс, типовими для мови Біблії. Явище гендіадіс не фіксується у фольклорних текстах, що також містяться в рукописі Йосифа Габая, а є характерною рисою релігійних текстів.

Ключові слова: синоніми, кримчацька мова, Книга Даниїла, гендіадіс.

Стилїстичні синоніми, або явище гендіадіс (латинізована форма від грец. *ἐν δὴ δύοιν* «одне через два») є характерною рисою турецької літератури османського періоду. Водночас дослідники визнають це явище як типову рису, притаманну мові Біблії, особливо Старого Завіту [Lillas]. Групи слів, різних частин мови, що утворюють гендіадіс, трактують як фігури мовлення, стилістичні фігури, тропи. Фіксація цього явища у біблійному фрагменті книги Даниїла у кримчацькому рукописі Джонк Йосифа Габая початку ХХ ст. з фондів Сімферопольського етнографічного музею є невідповідною та має свою специфіку й історичний контекст. На прикладі стилістичних синонімів спостерігаємо, як гебрійські та османські культурні, літературні, мовні, стильові традиції позначилися на мові та літературі етнічних груп

- Lillas R. (2012). Hendiadys in the Hebrew Bible. An Investigation of the Applications of the Form. Doctoral Thesis. Gothenburg: University of Gothenburg. URL: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29024/1/gupea_2077_29024_1.pdf (last accessed: 13.10.2021).
- Ölmez Z. (1997). Kutadgu Bilig'de İkillemeler (1). *Türk Dilleri Araştırmaları*. Vol. 7, 19–40.
- Prokosch E. (2009). Tschagataische Grammatik unter Berücksichtigung des Substandarts. *Grazer Linguistische Monographien* 27. Graz.
- Schulz R. (1999). Integrating Old Testament Theology and Exegesis: Literary, Thematic, and Canonical Issues. *A Guide to Old Testament Theology and Exegesis*. Grand Rapids: Zondervan. Vol. 1, 185–205.
- The Crimean Karaim Bible (2019). Jankowski et al. (Eds). Vol. 1–2. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag [Turcologica 119].
- Tietze A. (1973). Mustafa Ali of Galipoli's Prose Style. *Archivum Ottomanicum*. Lisse: The Peter de Ridder Press. Vol. 5, 297–319.

O. O. TYSHCHENKO-MONASTYRSKA

O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy
of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine
E-mail: tyshchenko.monastyrska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8515-1657>

**BORROWINGS AS A MEANS OF COINING STYLISTIC SYNONYMS IN
THE KRYMCHAK LANGUAGE**

Stylistic synonymy or hendiadys (Latinized from Old Greek ἐν διὰ δύοιν «one through two») is an important feature frequently detected in Ottoman Turkish literary standard texts. Simultaneously several scholars found it as a prominent feature of the Bible language, precisely in Old Testament. Thus, it is not surprising to find it in the fragment of Book of Daniel in Krymchak manuscript, Yosif Gabai's jonk, dated to the early 20th century, which is in the possession of the Crimean Ethnographic Museum. As linguistic data proves, Book of Daniel probably was translated much earlier in Ottoman period and represents Hebrew-Turkic translation literature. The translator employed hendiadys by using different strategies of combination, but usually they are two nouns, or two verbs connected by a conjunction. Phrases composed by Turkic and foreign words of the same meaning or synonymic loanwords with Turkic suffixes, expressing one notion. Stylistic figures found in the manuscript are represented by following types: Turkic-Hebrew, Hebrew-Arabic, Arabic-Persian, Persian-Turkic, Arabic-Mongolian, Arabic-Turkic. Some of them could be treated as religious hendiadys. Hendyadyoin is not attested in folklore texts of Yosif Gabai's Krymchak jonk, but in religion texts, which are variety of standard.

Key words: synonyms, Krymchak, Book of Daniel, hendiadyoin.

Дата надходження до редакції — 22.10.2021

Дата затвердження редакцією — 05.11.2021